

ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΟΥΣ

Τοῦ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Θεμελιακές καὶ καθημερινές ἀποφάσεις

Ἐάν ὁ Ἡρακλῆς βρέθηκε μόνο μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ του μπροστὰ στὸ δίλημμα νὰ διαλέξει τὴν Ἀρετὴ ἢ τὴν Κακία· ἐάν ὁ πλούσιος νέος τοῦ Εὐαγγελίου σὲ μιὰ ἐξαιρετικὴ στιγμή τῆς ζωῆς του δὲν θέλησε νὰ ἀφήσει ἅπαντα καὶ νὰ ἀκολουθήσει τὸν Ἰησοῦ, «ἦν γὰρ πλούσιος»· ἐάν ὁ Καβάφης μιλάει γιὰ τὴ στιγμή πού ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ πεῖ τὸ μεγάλο Ναι ἢ τὸ μεγάλο Ὁχι, ὁ καθημερινὸς ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει κάθε στιγμή περιπτώσεις πού πρέπει νὰ διαλέξει ὄχι ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀλλὰ σὲ χίλια δυὸ πράγματα, ν' ἀποφασίσει γιὰ μιὰ ἀνάμεσα σὲ πολλές ἄλλες ἐπιλογὴ.

Εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια ὅτι δυσκολεύεται πολὺ νὰ τὸ πράξει καὶ ὅταν ἀκόμα μπροστὰ του δὲν ἔχει παρὰ μιὰ καὶ μοναδικὴ ἐπιλογὴ. Καὶ τότε ἀκόμα ὁμολογεῖ ὅτι αισθάνεται δυσκολία ν' ἀποφασίσει. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι νὰ κάνει αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο. Γιατί ἐπιλογὴ του μπορεῖ νὰ εἶναι νὰ κάνει κάτι ἢ καὶ τίποτε. Στὴν ἀβουλία του, νὰ μὴ μπορεῖ ν' ἀποφασίσει γιὰ κάτι, προστίθεται καὶ ἡ ἀπραξία του. Φαριέντε, ὄχι ὅμως ἐκ πεποιθήσεως γιὰ νὰ ζεῖ σὲ συνεχῆσχόλη, ἀλλὰ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ κάνει κάτι.

Ὁφείλουμε νὰ τὸ δηλώσουμε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ἡ πιὸ μεγάλη δυσκολία τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ μπορεῖ νὰ παίρνει ἀποφάσεις. Κι ὅταν ἀκόμα εἶναι σαφῆς ὁ σκοπὸς πού ἔχει θέσει καὶ ξέρει ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ σωστὸ καὶ δὲν συγκρούεται ὁ ἕνας σκοπὸς μὲ τὸν ἄλλο καὶ γνωρίζει καὶ τὰ μέσα καὶ τὸν τρόπο γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς ἀπόφασης, αισθάνεται ἕνα εἶδος ἀναστολῆς, ἐπιφύλαξης καὶ ἀναβάλλει τὴ λήψη ἀπόφασης. Σὲ περίπτωσι μάλιστα πού ἀποφασίσει δυσκολεύεται στὴν ἐκτέλεση τῆς ἀποφάσεώς του. Θὰ ἔλεγα ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος εἶναι διστακτικὸς καθ' ὅλη τὴν πορεία πού διατρέχει τὰ ποικίλα στάδια ἀπὸ τὴ στιγμή πού θέτει ἕνα σκοπὸ μέχρι πού νὰ τὸν πραγματοποιήσει!

Ἀνάλογη «παθολογία» χαρακτηρίζει καὶ τὸν ἄνθρωπο πού χωρὶς σκέψη, χωρὶς διάσκε-

ψη, ἀποφασίζει παρορμητικὰ γιὰ τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο. Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι καὶ αὐτὸς ἡ καλλίτερη περίπτωση.

Βάσανο καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους...

Ἄν εἴμασταν βέβαια μόνοι στὴ ζωὴ, θὰ ὑφιστάμεθα τίς συνέπειες μόνο γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ἐπειδὴ ὅμως ζοῦμε μὲ ἄλλους ἢ δική μας ἢ ἀναποφασιστικὴ βασανίζει καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους: τὴν κοινωνία, τὴν τάξη στὴν ὁποία ἀνήκουμε, τὴν ομάδα μας, τὴν οἰκογένειά μας κ.ἄ. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἰσχύει σὲ πολὺ εὐρύτερο φάσμα ἢ γερμανικὴ παροιμία πού ὑποστηρίζει πὼς «ὅποιος ἔχει τὴν ἐκλογὴ, αὐτὸς ἔχει καὶ τὸ βάσανο». Ὅλοι, δυστυχῶς, βασανίζονται μαζὶ μὲ τὸν ἀναποφασιστο.

Ἄν ἀναπολήσουμε στὴ μνήμη μας διάφορα τέτοια περιστατικὰ θ' ἀντιληφθοῦμε τί σημαίνει αὐτό. Θὰ θυμηθοῦμε σκηνὲς πού ὅλη ἡ οἰκογένεια ἐν χορῶ ἐκλιπαροῦσε τὸν πατέρα ἢ ἄλλο μέλος ν' ἀποφασίσει: «ἀποφάσισε ἐπὶ τέλους» τί θέλεις. Κι αὐτὸς ἐδήλωνε πλήρη ἀδυναμία ἂν θέλει νὰ πάει ἢ νὰ μὴν πάει διακοπές, ἂν θέλει βουνὸ ἢ θάλασσα, ἂν θέλει νὰ ταξιδέψει μὲ τὸ αὐτοκίνητο ἢ μὲ τὸ ἀεροπλάνο, ἂν, ἂν, ἂν... Καὶ δυστυχῶς γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ «ἂν» δὲν ὑπῆρχε ἡ γνωστὴ ἐταιρεία πού μᾶς τὰ ἐξασφαλίζει τώρα! Τότε τὰ «ἂν» πηγαιναν σὰν ἐκκρεμές. Μόνο πού τὸ τικ τὰκ τους δὲν προχωροῦσε τὸ χρόνο σὲ τίποτα. Ὁ χρόνος καὶ μαζὶ του καὶ μεῖς μέναμε ἀκίνητοποιημένοι στὸ διηνεκές. Ὑπῆρχε ὅμως καὶ ἡ περίπτωση κάποτε νὰ ἀποφασίσει. Χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση τότε· χωρὶς ὅμως νὰ ἀποχλείεται καὶ ἡ ὑπαναχώρηση...

«Παιδιά, περιμένετε... Ἀποφάσισα». Σχέδιο τοῦ Victor (1978). The New Yorker Magazine, Inc.

... και για τον ίδιο

"Αν για το περιβάλλον του αναποφάσιστου είναι αυτό βασανιστικό δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι και για τον ίδιο είναι εξαντλητικό, εξουθενωτικό. Φθάνει σε άκραίες καταστάσεις αυτουποβιβασμού, μειονεξίας, εξευτελισμού. Αίσθάνεται ότι είναι αδύναμος και για την παραμικρή απόφαση. Εύχεται να έρθουν έτσι τα πράγματα που να μη χρειαστεί ν' αποφασίσει ή αν χρειαστεί να μπορούν άλλοι ν' αποφασίσουν στη θέση του. Κι όταν ακόμη αποφασίσει εύχεται να έρθουν έτσι τα πράγματα που κάτι να συμβεί στο τέλος και ν' αναβληθεί το ταξίδι, να ματαιωθεί ή εκδηλώσει, νά, νά, νά... Είναι πράγματι αξιοθρόνητη η θέση του.

Ο αναποφάσιστος μοιάζει μ' εκείνον τον σκακιστή που από τον πολύ συλλογισμό δεν αποτολμά πλέον καμιά κίνηση. Μάρτας Τζοβαρίδου «Ο σκακιστής» (λάδι 0,80X1,00).

Βοήθεια στη λήψη αποφάσεων

Μη μου πείτε ότι αυτό είναι σπάνιο φαινόμενο. Θα έλεγα ότι είναι πολύ σύνθητες. Ένα μεγάλο μάλιστα μέρος της σύγχρονης Συμβουλευτικής ασχολείται με τέτοιες περιπτώσεις, βοήθειας στη λήψη αποφάσεων². Για να πάρεις μια απόφαση χρειάζεται μια ολόκληρη μαθητεία. Συμβουλευτική ασφαλώς δεν σημαίνει να σου δώσουν μια συμβουλή για να κάνεις έτουτο ή το άλλο ή να πάρει κάποιος άλλος την απόφαση αντί για σένα. Κάποιες φορές ίσως χρειαστεί κι αυτό. Μια συμβουλευτική που βοηθάει στη λήψη αποφάσεων είναι μια διαδικασία που

σκοπεύει στη διάγνωση και τη θεραπεία αυτής της αδυναμίας των ατόμων για λήψη αποφάσεων³.

Αυτή μπορεί να οφείλεται σε έλλειψη εμπιστοσύνης στον εαυτό μας, σε άλλα παθολογικά αίτια, στο περιβάλλον μας, στην αγωγή που υποστήκαμε ως παιδιά στην οικογένεια, στο σχολείο στην αγωγή που υποστήκαμε ή υφιστάμεθα ως πολίτες στην κοινωνία που ζούμε.

«Δεν έχει πλοίο για σέ, δεν έχει όδο» (Κ. Καβάφης). Σχέδιο του S. Gross (1974). The New Yorker Magazine, Inc.

"Αν μέχρι τώρα άλλοι αποφάσιζαν πριν από μας για μας. "Αν δική μας απόφαση έθεωρείτο ή συμμόρφωση προς τα ήδη αποφασισμένα κατά το «αποφασίζομεν και διατάσσομεν». "Αν στον τρόπο ζωής που μας υπέβαλαν δεν υπήρχαν περιθώρια επιλογών, που στο καλό θα μαθαίναμε ότι είναι δυνατό να έχουμε δική μας γνώμη, δικά μας κριτήρια επιλογών και κατά συνέπεια δυνατότητα ν' αποφασίσουμε από μόνοι μας για μας και για τους δικούς μας;

Η αναποφασιστικότητα που κυριαρχεί προδίδει όπωσδήποτε εκτός από ατομική και οικογενειακή και μία κοινωνική παθολογία στον τρόπο αγωγής μας όπως υπαινιχθήκαμε και πιο πάνω. Θα ήταν ασφαλώς χρήσιμο να διερευνήσουμε σε μία πράξη αυτογνωσίας τις αιτίες που την προκαλούν και να επιμερίσουμε τις ευθύνες ώστε να μπορέσουμε άλλες μὲν να αναλάβουμε άλλες δὲ να αποποιηθοῦμε. Μ' αυτόν τον τρόπο θα αποδώσουμε και στον Καίσαρα και στον λέοντα... τὴ μερίδα τους και δὲν θὰ κινδυνεύουμε νὰ τὴν πάθουμε σὰν τὸν γαΐδαρο πὸ βρέθηκε ἀνάμεσα σὲ δύο σωρούς ἀπὸ σὰνὸ και πέθανε ἀπὸ τὴν πείνα, γιατί δὲν μποροῦσε τελικὰ νὰ αποφασίσει ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου.

* Δὲν ἦταν ἀσφαλῶς στὶς προθέσεις μας τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἄρθρου «Περιπέτειες σὲ δύο κόσμους», πὸ δημοσιεύτη-

Η ΕΝΟΡΙΑ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ (1330-1797)

Του Πρεσβυτέρου κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΖΑΜΠΙΕΛΗ

Η παρουσία των Φράγκων κατακτητών - Λατίνων στην πίστη - μόλις στο αυγινό ξετύλιγμα του ΙΔ' μ.Χ. αιώνα στη Λευκάδα¹ αποτελεί σημαντικό σταθμό στην πνευματική και πολιτιστική μας γεωγραφία.

Νέο ήθος ζωής εισβάλλει δυναμικά στον τόπο μας και μεταφέρει πείσματα μιὰ πρωτόγνωρη, για τὰ πνευματικά μέτρα αυτού του χώρου, παράδοση. Κινητήριοι μοχλός και σταθερή πηγή τροφοδοσίας αυτής της παράδοσης είναι η Λατινική πίστη. Τελείως άγνωστη στο μέχρι τότε ὀρθόδοξο ὕφος, που σηματοδοτούσε μιὰ ἀνάλογη στάση ζωής και διέγραψε τὸ «νομικὸ» πλαίσιο, τὸ ὁποῖο περιέκλειε μιὰ ζωντανή Ὀρθόδοξη κοινότητα² ἕναν ἄγρυπνο πυρήνα Ἑλληνορθόδοξης μαρτυρίας³ μιὰ καθαρή ἔκφραση τῆς Ρωμοσύνης.

Τὴν περίοδο ἐκείνη μέσα στον γενικότερο Ὀρθόδοξο χώρο ἀρχίζει νὰ σχηματισθῆται ἡ ἔννοια τῆς ἐνορίας⁴, ὡς ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια, για νὰ πᾶρει λίγο ἀργότερα - ΙΖ' αἰώνα - τὴν ἔννοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας ἱερέα⁵, τοῦ ἐπισκόπου⁶ και τοῦ ναοῦ⁷.

Στοὺς ἀμέσως ἐπόμενους αἰῶνες ἡ ἐνορία ἀποκτᾶ τὸν κανονικὸ της ρόλο στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας και γίνεται σταθερὸ ἐπίκεντρο πνευματικῆς τροφοδοσίας «τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας»⁸.

κε στὸ τεῦχος τῆς 1ης Ἰουνίου 1993, σ. 168-169, νὰ ἔχει ὡς τίτλο «Οἱ Ἐνορίες και ἡ ἱστορία τους», που ἀνήκει στὸ ὁμότιτλο ἄρθρο τῆς 15ης Μαΐου 1993. Ὁ δαίμων τοῦ τυπογραφείου ἔκανε τὸ θαῦμα του. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι ἡ «περιπλάνησή» μας ἐκείνη δὲν λειτούργησε «παραπλανητικά» για τοὺς ἀναγνώστες μας και ὅτι μπόρεσαν παρὰ ταῦτα νὰ συνδέσουν τὰ δύο ἄρθρα τῆς 1ης και 15ης Ἰουνίου 1993, ἔστω και στὸ «ἀσύνδετο σχῆμα» ὑπὸ τὸ ὁποῖο ἐμφανίστηκαν.

1. Για τὶς φάσεις τῆς βουλῆτικῆς διαδικασίας στις ὁποῖες περιλαμβάνεται και ἡ ἀπόφαση, βλ. Χριστοδούλου Χ. Τομασίδη, *Εἰσαγωγή στὴν Ψυχολογία*, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Δίπτυχο», 1982, σ. 479-483.

2. Περί Συμβουλευτικῆς γενικὰ βλ. τὸ βιβλίο τοῦ Εὐσταθίου Δημητροπούλου, *Συμβουλευτικὴ και Συμβουλευτικὴ Ψυχολογία*, Ἡ θεωρία της, ἡ πράξη της, οἱ ἐφαρμογές της. Ἀθήνα, Ἐκδ. Γρηγόρη, 1992, 312 σ. Για τὴν ἄσκηση τῆς Συμβουλευτικῆς στὰ πλαίσια τοῦ ποιμαντικῆς ἔργου, βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, *Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ*, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Λύχνος», 1985, 124 σ. και τοῦ ἴδιου, *Εἰσαγωγή στὴν Ὀρθόδοξη Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ*, Ἀθήνα 1985, 112 σ. Παραπέμπω ἐπίσης στὸ μικρὸ ἀλλὰ περιεκτικὸ λήμμα «Entscheidung» (ἀπόφαση) τοῦ Josef Sudbrack στὸ *Praktisches Lexikon der Spiritualität* (ἔκδ. ὁ Christian Schütz), Freiburg, Herder, 1988, στ. 297-299.

3. Βλ. σχετικὰ στὸ ἄρθρο τῆς Raymonde Nathan, «La psychologie de la décision individuelle» (Ἡ ψυχολογία τῆς ἀτομικῆς ἀπόφασης), τ. II, *La vie psychologique normale τῆς ἐγκυκλοπαιδείας Univers de la Psychologie*, Paris, Éd. Lidis, 1977-1978, σ. 399-403.

Δὲν συμβαίνει - δυστυχῶς - τὸ ἴδιο στὶς περιοχὲς ὅπου ἡ Λατινικὴ πίστη, ὡς «πνευματικὴ» χόνη συνέθλιβε τὴν ὅλη ζωὴ τῶν Ὀρθοδόξων. Στὸν χώρο τῆς Ἑπτανήσου γενικὰ και τῆς Λευκάδας εἰδικὰ εἶχαμε ἕναν πρωτοφανή, για τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς, διωγμὸ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν παράλληλη ἐπικράτηση τοῦ Λατινικοῦ Ἱερατείου⁹. Ὅπως παρατηρεῖ σχετικὰ ὁ καθηγητὴς Γερασ. Ἰ. Κονιδάρης, «ἡ θέσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Λατίνων κατέστη ἀληθῶς τραγικὴ, διότι πολλοὶ μὲν τῶν ἱεραρχῶν ἐξεδιώχθησαν, οἱ δὲ ὀλίγοι ἀπομεινάντες, στερηθέντες τῶν εἰσοδημάτων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα κατέλαβον οἱ Λατίνοι, και ὑποχρεωμένοι νὰ δέχονται τοὺς ὄρους αὐτῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ ποιμάνωσι τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν μετὰ τῆς ἀναγκαίας διὰ τὴν θρησκείαν ἐλευθερίας»⁸.

Τὸ 1330 μ.Χ., λοιπόν, ἡ παρουσία τοῦ Φράγκου κατακτητῆ Βάλτερου Βρυέννιου θέτει σὲ ἐφαρμογὴ ἕνα σκληρὸ μέτρο. Τὴν ἐξορία τοῦ Ὀρθόδοξου Ἐπισκόπου μετὰ τὸν ὑπόλοιπο κλήρο του και τὴν ἐπικράτηση και παραμονὴ ἐνδὸς Λατίνου Ἐπισκόπου, ὀνομαζόμενου Ριχάρδος, τὸν ὁποῖο εἶχαν φέρει ἀπὸ τὴν Δύση.

Διακρίνουμε ἐδῶ τὴν πιστὴ ἐφαρμογὴ τοῦ λογίου: «τοῖς πολιτικοῖς και δημοσίοις τύποις και ἡ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τάξις ἀκολουθεῖται»⁹.

Ἡ ὑπαρξὴ τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς στὸ νησι κράτησε ἀπὸ τὸ 1331 μέχρι τὸ 1362. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός τὸ ὁποῖο ἐπισημαίνουν οἱ Κ. Χώφ και Ἰωάν. Ρωμανός¹⁰. Θὰ παραθέσουμε τὸ κείμενο, ὅπως οἱ παραπάνω ἱστορικοὶ σημειώνουν:

«Ἐτοι δὲ συνέστησεν (ὁ Βάλτερος Βρυέννιος) ἐν Λευκάδι και Λατινικὴν ἐπισκοπὴν, εἰς ἣν πρῶτος ἀνεβίβασθη Ριχάρδος τις, ἐπικυρωθεὶς ὑπὸ Πάπα Ἰωάννου τοῦ ΚΒ'. Ἄμα δ' ἐλθὼν οὗτος εἰς Λευκάδα εὔρε πάντα τῆς ἑαυτοῦ ἐπισκοπῆς τ' ἀγαθὰ και τοὺς χωρικοὺς κατεχομένους ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Ἰωάννου ἐξ Ἀμυδαλείας. Διὸ ἀπετάθη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ὅστις τῆ 6 Σεπτεμβρίου 1335 ἀνέθηκε τῷ Δικαστῇ Ὑδροῦντος τὰ περὶ τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν. Ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ὁ αὐτὸς Ριχάρδος παρεπονήθη παρὰ τῆ αὐτῆς ὅτι τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ οἱ Κανονικοὶ ἠσπᾶσθησαν τῶν Γραικῶν τὰς αἰρέσεις και ἠπειθον αὐτῷ, ὅθεν ἰκέτευεν, ἵνα ὁ βασιλεὺς ἀναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν προσηκόντα σεβασμὸν και ἡ αἴτησις αὐτῆ ὁμοίως εἰσηκούσθη τῆ 11 Σεπτεμβρίου 1335». Ἡ στάση αὐτῆ τοῦ κατακτητῆ ἀποδυνάμωσε και τὴν ὁποία ἐκκλησιαστικὴ - ἐνοριακὴ κίνηση και δράση. Δὲν ἐξαφάνισε τὴν ὑπάρχουσα ὀρθόδοξο ζωὴ, ἀ-